

Др Страхиња Д. МИЉКОВИЋ

доцент Правног факултета Универзитета у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици

Горан ТИШИЋ

асистент Правног факултета Универзитета у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици

ПОЈАМ ПАКЕТ АРАНЖМАНА И ПОВЕЗАНОГ ПУТНОГ АРАНЖМАНА У СВЕТЛУ НОВЕ ДИРЕКТИВЕ ЕУ (2015/2302/ЕУ)

Резиме

Од доношења Директиве 90/314/ЕЕЗ о пакет аранжманима 1990. године дошло је до великих промена на тржишту услуга путовања, услед чега њене одредбе о заштити путника као потрошача више не одговарају модерним условима на тржишту услуга путовања. У циљу осаврењавања ЕУ законодавства у овој области, 25. новембра 2015. године донета је нова Директива 2015/2302/ЕУ о путовању у пакет аранжману и повезаним путним аранжманима.

Нова Директива следи принцип максималне хармонизације Она има реформски карактер и модернизује постојећа правила у више правца, при чему најзначајнију новину представља проширивање подручја заштите путника – потрошача од традиционалних пакет аранжмана и на неке нове врсте комбинованих путних аранжмана. У контексту ове промене, пак, од посебног је значаја редефинисање (проширивање) самог појма пакет аранжмана, увођење новог појма тзв. повезаног путног аранжмана, као и прављење теоријске и практичне дистинкције између ових појмова.

Кључне речи: *Директива, пакет аранжман, повезани путни аранжман, заштита потрошача, хармонизација.*

І Уводне напомене

У Европској Унији (ЕУ) је 25. новембра 2015. године донета нова Директива (2015/2303/ЕУ) о путовањима у пакет аранжманима и повеза-

ним путним аранжманима.¹ Нова Директива је ступила на снагу 31. децембра. 2015. године, 20 дана након њеног објављивања у Службеном листу ЕУ. Државе чланице ЕУ имају рок од две године, односно до 1. јануара 2018. године да транспонују (имплементирају) Директиву, односно да инкорпоришу правила ове Директиве у њихово национално право, чиме би она постала применљива од 1. јула 2018. године.

Директива (ЕУ) 2015/2302 представља, заправо, модернизовану (осавремењену) верзију Директиве 90/314/ЕЕЗ о путовањима у пакет аранжманима из 1990. године.² С тим да треба истаћи да је процес ревизије Директиве 90/314/ЕЕЗ, односно рад на доношењу нове Директиве је трајао релативно дуго.³

Директивом 90/314/ЕЕЗ, која је имплементирана у свим државама чланицама ЕУ и која се у њима и данас примењује, утврђена су бројна права путника-потрошача у односу на путовања у пакет аранжманима. Ово се посебно односи на захтеве у вези са информисањем, на одговор-

1 Directive (EU) 2015/2302 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2015 on package travel and linked travel arrangements, amending Regulation (EC) No 2006/2004 and Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directive 90/314/EEC, *OJL326*, 11.12.2015, доступно на адреси: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32015L2302>, 20.03.2016, 1-33.

2 Директива Савета ЕЕЗ о путовању у пакет аранжману, одморима у пакет аранжману и кружним путовањима у пакет аранжману (Council Directive 90/314/EEC of 13 June 1990 on package travel, package holidays and package tours), *OJ L 158*, 23.06.1990. Више о одредбама ове Директиве видети: Tracy Hodiernne, David Botterill, „The EC Travel Directive – for better or worse?“, *Tourism Management*, October 1993, 331-334; Момир Драгашевић, „Директива ЕЗ о организованом путовању, одмору и кружном путовању“, *Право и привреда*, бр. 5-8/1996, 666-673; Момир Драгашевић, „Уговор о организовању путовања и заштита туристе као потрошача“, *Од caveat emptor до caveat venditor* (приредио Миодраг Мићовић), Крагујевац, 2009, 211-227; Hans Shulte-Nölke, Leonie Meyer-Schwickerath, „Package Travel Directive (90/314)“, *EC Consumer Law Compendium: Comparative Analysis* (eds. Hans Shulte-Nölke in co-operation with Christian Twigg-Flesner and Martin Ebers), Universität Bielefeld, 2008, 210-340; Милена Јовановић Заттила, *Право потрошача*, Ниш, 2013, 146-149.

3 Званично, процес ревизије ЕУ регулативе о путовањима у пакет аранжманима је започео 2007. године, када је Европска комисија објавила један радни документ са питањима за јавну консултацију, упућен заинтересованим субјектима (*stakeholders*), тј. представницима пословних асоцијација из сектора туризма, организацијама потрошача и државама чланицама ЕУ, у циљу да кроз одговоре на постављена питања сазна какви су погледи држава чланица ЕУ и заинтересованих субјеката о спорним питањима и проблемима везаним за примену Директиве и њеној адекватности да одговори тржишним условима. *Working Document on the Council Directive 90/314/EEC of 13 June 1990 on package travel, package holidays and package tours*, Brussels, 26.07.2007: доступно на адреси: http://ec.europa.eu/consumers/archive/rights/commission_working_document_final26-07-2007.pdf, 20.02.2016.

ност трговаца у погледу извршења пакет аранжмана и у погледу заштите путника-потрошача за случај инсолвентности трговца (организатора или продавца). Међутим, након доношења Директиве 1990. године, током протеклих 26 година, дошло је до великих промена на тржишту услуга путовања, изазваних првенствено развојем Интернета. Интернет је, уз традиционалне дистрибутивне ланце, постао све важнији медиј путем којег се услуге путовања нуде или продају. Тиме је постало могуће да се услуге путовања комбинују не само у облику традиционалних – унапред припремљених пакет аранжмана (јасно обухваћених Директивом), него и на начин да се прилагоде купцу-путнику. То је условило да се многе од тих комбинација услуга путовања нађу у „сивој зони“, или, пак, да није јасно јесу ли оне обухваћене Директивом 90/314/ЕЕЗ.

Услед наведених промена на тржишту услуга путовања, настала је потреба да се законодавни оквир прилагоди развоју овог тржишта, како би се уклониле нејасноће и решили проблеми везани за постојање правних празнина.⁴ Нова Директива ЕУ управо представља одговор на ову потребу и има за циљ да прилагоди подручје заштите новонасталој ситуацији на тржишту услуга путовања, како би се побољшала транспарентност те повећала правна сигурност како за путнике-потрошаче, тако и за трговце.

Ради остварења наведеног циља, а како би се умањиле разлике између законодавстава држава чланица ЕУ, нова Директива следи принцип максималне хармонизације, за разлику од Директиве 90/314/ЕЕЗ која је предвиђала минималну хармонизацију.⁵ Поред тога, и у садржинском смислу, Директива има реформски карактер и модернизује постојећа правила у више праваца. Један од најважнијих искорака је што се њоме проширује подручје заштите путника-потрошача код традиционалних пакет аранжмана предвиђено постојећом Директивом и на неке нове врсте комбинованих путних аранжмана. Но, побољшања има и у другим питањима. Између осталог, нова Директива обезбеђује већу транспарентност на тржишту омогућавајући путницима да јасно идентификују да ли је оно што им се нуди пакет аранжман или не, чиме се избегава конфузија; она осавременује правила о информисању и истовремено, укида специјална правила о брошурама, будући да су услед развоја Интернета застарела; путницима пружа право на раскид (отказ) уговора пре почетка

4 Рецитал 1, Рецитал 2 и Рецитал 4, Directive (EU) 2015/2302, OJ L 326.

5 „...државе чланице неће задржати или увести у њихово национално право одредбе које одступају од оних предвиђених у Директиви, укључујући више или мање строжије одредбе којима би се обезбедио друкчији ниво заштите путника.“ Directive (EU) 2015/2302, чл. 4.

пакет аранжмана; предвиђа јаснија средства заштите и бољи систем за истицање притужби и захтева ако у вези са путовањем у пакет аранжману нешто не буде у реду; појашњава правило о заштити у случају инсолвентности и изричито обавезује државе чланице ЕУ да обезбеде узајамно признање националних програма заштите од инсолвентности, и сл.⁶

У члану 2. Директиве уређено је подручје њене примене. Директива се примењује на пакет аранжмане који се нуде на продају или продају од трговаца⁷ путницима и на повезане путне аранжмане које трговци омогућују путницима.⁸ Ипак, прецизирано је да се Директива не примењује на: 1) пакет аранжмане и повезане путне аранжмане који обухватају период мањи од 24 часа изузев уколико је укључен смештај са ноћењем; 2) пакет аранжмане и повезане путне аранжмане који се омогућују повремено и на непрофитном основу и само ограниченој групи путника; 3) пакет аранжмане и повезане путне аранжмане купљене на основу генералног (општег) споразума о организовању пословних путовања између трговца и другог правног или

-
- 6 Процењује се да ће нова Директива удвостручити удео заштићених путовања са 23% на 46% на тржишту услуга путовања, што би требало да доведе и до повећаног поверења потрошача у јединствено тржиште ЕУ. Видети: Communication from the Commission to the European Parliament pursuant to Article 294 of the Treaty on Functioning of the European Union concerning the position of the Council on the adoption of a Directive of the European Parliament and of the Council on package travel and linked travel arrangements, amending Regulation (EC) No 2006/2004 and Directive 2011/83/EU and repealing Council Directive 90/314/EEC, 2013/0246 (COD), 5.10.2015.
- 7 Под „трговцем“ сматра се „свако физичко или правно лице, независно од тога да ли је у приватној или јавној својини, које у у вези са уговорима обухваћених овом Директивом делује, између осталог и преко других лица које делују у његово име или за његов рачун, у сврхе повезане са својом трговачком, пословном, обртничком или професионалном делатношћу, било да делује у својству организатора, продавца, трговца који омогућује повезани путни аранжман или као пружалац услуге путовања.“ Видети: Directive (EU) 2015/2302, чл. 3 и 7.
- 8 Већина путника који купују пакет аранжмане или повезане путне аранжмане су и потрошачи у смислу законодавства ЕУ у области заштите потрошача. Међутим, како у пракси није увек једноставно разликовати потрошаче од представника малих предузећа или пословних људи који путовања у вези са својим послом или занимањем резервишу истим каналима као и потрошачи, а за које је путнике често потребан сличан ниво заштите као и потрошачима, то је комунитарни законодавац, у тежњи да заштиту која се нуди Директивом прошири и на оваква лица одлучио да у Директиви напусти израз потрошач из Директиве 90/314/ЕЕЗ за слабију страну у уговору којој се пружа заштита, заменивши га изразом „путник“. Сходно томе, путник се у члану 3.6. нове Директиве дефинише као „свако лице које жели закључити уговор у подручју важења ове Директиве или које има право да путује на основу уговора закљученог у оквиру подручја примене ове Директиве“. О импликацијама ове промене видети детаљније: Вук Радовић, „Појам потрошача код уговора о организовању путовања“, *Strengthening Consumer Protection in Serbia (Јачање заштите потрошача у Србији)* (eds. Thierry Bourgoignie, Татјана Јованић), Београд, 2013, 124-139.

физичког лица које делује у сврхе повезане са својом трговачком, пословном, обртничком или професионалном делатношћу.

II Појам пакет аранжмана

Према члану 3.2. Директиве „пакет аранжман“ се дефинише као комбинација најмање две врсте услуга путовања⁹ за потребе истог путовања или одмора: а) ако се услуге комбинују од стране једног трговца, укључујући на захтев путника или у складу с његовим избором, пре него што се закључи уговор о свим услугама, или б) независно од тога да ли се закључују посебни (одвојени) уговори с појединачним даваоцима (пружаоцима) услуга путовања, ако се те услуге: 1) купују на једној продајној тачки и бирају се пре него што путник пристане да плати; 2) нуде, продају или наплаћују по јединственој или укупној цени, 3) оглашавају или продају под називом пакет аранжман или другим сличним називом, 4) комбинују након закључења уговора којим трговац даје путнику право избора између разних врста услуга путовања, или 5) купују од различитих трговаца путем повезаних поступака *online* резервисања ако се име путника, детаљи о плаћању и *e-mail* адреса преносе са трговца са којим се закључује први уговор на другог трговца или остале трговце а уговор са другим трговцем или осталим каснијим трговцима се закључује најкасније 24 сата након потврде резервације прве услуге путовања.¹⁰

Појам пакет аранжмана је у новој Директиви формулисан знатно сложеније у односу на дефиницију из Директиве 90/314/ЕЕЗ, и постављен је шире. Ипак, суштинско опредељење комунитарног законодавца у вези са појмом пакет аранжмана није промењено. Пакет аранжман као и по Директиви 90/314/ЕЕЗ могу представљати само комбинације најмање две врсте услуга путовања за потребе истог путовања или одмора. Међутим, промењени су поједини обавезни елементи дефиниције, различито опредељен значај компоненти које чине комбинацију, а другачије су постављени и релевантни критеријуми.

За разлику од Директиве 90/314/ЕЕЗ по којој се пакет аранжманом сматра унапред припремљена комбинација најмање две врсте услуга (превоз, боравак, друге туристичке услуге које нису повезане с превозом или борав-

9 Дефинисањем шта се сматра „услугом путовања“, у ствари, концептуално се опредељују битни саставни делови једног пакет аранжмана. Под услугама путовања сматрају се: 1. превоз путника; 2. смештај који није неодвојиви део превоза путника и није у сврхе боравка (становања); 3. изнајмљивање моторних возила (аутомобила, других моторних возила или мотоцикла); 4. било која друга туристичка услуга која није неодвојив део услуге превоза путника, смештаја или изнајмљивања возила. Видети: Directive (EU) 2015/2302, чл. 3.1.

10 Directive (EU) 2015/2302, чл. 3.2.

ком и учествују значајно у цени аранжмана) а које се продају или нуде на продају по јединственој (укупној) цени, а услуге обухватају период дужи од 24 часа или укључују преноћиште, по новој Директиви се више не инсистира на „јединственој (укупној) цени“ нити на захтеву да се ради о „унапред припремљеној комбинацији“ од стране трговца као обавезујућем елементу дефиниције. Тиме се новом формулацијом избегавају многе потешкоће тумачења које су до сада пратиле примену Директиве 90/314/ЕЕЗ,¹¹ али и омогућује да се појмом пакет аранжмана обухвати већи број комбинација две или више врста услуга путовања него по Директиви 90/314/ЕЕЗ, а које познаје пракса и које су постале уобичајене у понуди туроператера и других учесника на тржишту услуга путовања. Дакле, да би постојао пакет аранжман начелно је неопходно да се ради о комбинацији две или више врста услуга путовања, али није неопходно и да се та комбинација нуди по јединственој цени нити она мора бити унапред припремљена од трговца (организатора). Прецизније, минимално је неопходно да постоји скуп услуга путовања, тј. најмање две од три наведене врсте услуга путовања, чија комбинација може бити различита (превоз и смештај, превоз и друга туристичка услуга, смештај и друга туристичка услуга). Међутим, пружање две услуге путовања које спадају у исту врсту не може представљати пакет аранжман.¹² С друге стране, пракса показује да се услуге путовања могу комбиновати на различите начине. Међутим, по комунитарном законодавцу нису све те комбинације подобне да се третирају и као пакет аранжмани у смислу Директиве, већ само оне, али и све оне комбинације услуга путовања које имају обележја које путници обично повезују с пакет аранжманима, посебно то да се различите услуге путовања повезују у јединствен туристички производ за чије правилно извршење одговорност преузима трговац-организатор путовања.

У складу са праксом Суда Европске Уније¹³ по којој за постојање пакет аранжмана није важно да ли се услуге путовања комбинују пре

11 О различитим дилемама везаним за појам пакет аранжмана према Директиви 90/314/ЕЕЗ и о питању „јединствене цене“ као конституишућег елемента појма пакет аранжмана, видети опширније са упућивањима: Trevor Atherton, „Package holidays: legal aspects“, *Tourism Management*, 1994, 193-199; Matthew Chapman, „Holidays, Excursions, Trips, Tours, Promotions Packages? A Voyage Around Regulation 2(1) Of The Package Travel Regulations 1992“, *International Travel Law Journal*, 2004, 129-134; Ian Kilbey, „Tailor-made Holidays –Is the CAA/DTI Advice Correct?“, *International Travel Law Journal*, 2005, 129-132; Simon Bunce, „What is Package?“, *International Travel Law Journal*, 2007, 135-138.

12 Искрпно о појму пакет аранжмана видети: Вук Радовић, „Ширење појма уговора о организовању путовања“, *Право и привреда*, бр. 7-9/2014, 297-321.

13 Видети одлуку у предмету: *C-400/00 Club Tour, Viagens e Turismo SA v. Alberto Carlos Lobo Goncalves Garrido, Club Med Viagens Ld*, ECR 2002, I-4065-4074.

контактирања с путником или се то чини на његов захтев, односно по његовом избору, новом дефиницијом пакет аранжмана су поред тзв. традиционалних пакет аранжмана тј. од трговца претходно припремљени пакет аранжмани (енг. *pre-arranged packages*), обухваћени и пакет аранжмани које трговац припрема према посебним захтевима или избору потрошача, тзв. подешени пакет аранжмани (енг. *customised packages, tailor-made packages*).¹⁴ Штавише, новом формулацијом су обухваћени и пакет аранжмани код којих путници самостално комбинују услуге путовања различитих трговаца преко Интернета, познати под називом „динамични пакет аранжмани“ (енг. *dynamic packages*),¹⁵ у оквиру којих су обухваћене и одређене *online* комбинације услуга путовања познате под називом „*click-through combinations*“.

Принципијелно полазиште је да иста начела треба да се примењују независно од тога да ли се резервисање услуга путовања за сврхе истог путовања или одмора врши у пословници путничке агенције или *online*, тј. путем Интернета. Тако се у вези појма пакет аранжмана постављају одређени алтернативни критеријуми, при чему се на основу начина на који се услуге путовања представљају потрошачу-путнику, комбинације које испуњавају било који о алтернативних критеријума утврђених у члану 3. став 2. Директиве сматрају пакет аранжманима уз одговарајуће правне последице које проистичу из овакве квалификације. Суштина овог приступа појмовној концептуализацији пакет аранжмана је дакле у томе, што се пакет аранжман дефинише на основу више алтернативних објективних критеријума који се већином односе на начин на који се услуге путовања приказују или купују, а где путници могу оправдано очекивати да су заштићени посебним правилима о заштити потрошача код путовања у пакет аранжману која им се пружа Директивом. То је нпр. случај ако се различите услуге путовања за исто путовање или одмор купују у оквиру истог поступка резервисања на истој продајној тачки¹⁶ или ако се такве услуге нуде или наплаћују по јединственој или укупној цени,

14 Више о појму видети: I. Kilbey, 129-132.

15 О појму динамичних пакет аранжмана видети: Study on Consumer Detriment in the area of Dynamic Packages, Final report to European Commission – Helth and Consumers DG, prepared by London Economics, November, 2009, доступно на адреси: http://ec.europa.eu/consumers/archive/rights/docs/study_consumer_detriment_dyna_packages_en.pdf, 15.02.2016, 1.

16 Продајна тачка означава сваки малопродајни објект, било покретни или непокретни или интернет страницу за малопродају или сличан *online* систем за продају, између осталог кад се интернет странице за малопродају или *online* системи за продају путницима представљају као јединствен систем, укључујући телефонску службу. Видети: Directive (EU) 2015/2302, чл. 3.15.

као и у случају када се такве услуге оглашавају или продају под називом „пакет аранжман“¹⁷ или под сличним називом који указује на блиску повезаност између дотичних услуга путовања.¹⁸ При томе, ако се услуге путовања одаберу пре него што путник пристане да за њих плати, сматра се да се те услуге прибављају у оквиру истог поступка резервисања. Осим наведених случајева, по Директиви се пакет аранжманом сматрају и комбинације услуга путовања које се купују од различитих трговаца путем повезаних поступака *online* резервисања уколико се име путника, детаљи о плаћању и *e-mail* адреса преносе са трговца са којим се закључује први уговор на другом трговца или остале трговце, а уговор са другим трговцем или осталим каснијим трговцима се закључује најкасније 24 сата након потврде резервације прве услуге путовања.

III Појам повезаног путног аранжмана

Од пакет аранжмана се разликује тзв. „повезани путни аранжман“. Према Директиви, повезани путни аранжман представља комбинацију најмање две различите врсте услуга путовања купљене за потребе истог путовања или одмора које не представљају пакет аранжман, и које за последицу имају закључење засебних уговора с појединачним пружаоцима услуга путовања, ако трговац: 1) приликом једне посете продајној тачки или једног контакта с њом путницима омогућује засебно одабирање и засебно плаћање сваке услуге путовања; или 2) омогућује циљану куповину најмање једне додатне услуге путовања од другог трговца ако се уговор с тим другим трговцем закључује најкасније 24 сата након потврде резервације прве услуге путовања.

Ово је један нови модел обухваћен режимом заштите и намењен је да обезбеди заштиту путницима од инсолвентности пружаоца услуга где је трговац омогућио комбинацију услуга, али где веза између трговаца у питању није тако тесна да би се радило о пакет аранжману који се продаје или нуди на продају.

Дакле, у циљу транспарентности пакет аранжмане треба разликовати од повезаних путних аранжмана. Оно што одликује повезане путне аранжмане то је да трговци у пословницама или *online* трговци помажу путни-

17 Овакав ће случај постојати ако путник на ТВ види рекламу за неки одмор у пакет аранжману и купи га путем телефона. У хипотези да се рекламирани „одмор у пакет аранжману“ састоји од бар две услуге путовања, ово ће бити пакет аранжман јер је рекламиран као пакет аранжман.

18 Такви слични називи могу бити нпр. „комбинована понуда“, „све укључено у цену“ или „аранжман у који је све укључено“. Упор.: Directive (EU) 2015/2302, Рецитал (10).

цима приликом једне посете или контакта са њиховом тачком продаје у закључивању засебних уговора са појединим пружаоцима услуга или *online* трговци нпр. путем повезаног *online* поступка резервисања омогућавају на један циљан начин бар једну додатну услугу путовања од другог трговца, тако да се уговор закључује најкасније 24 часа након потврде резервације прве услуге путовања.¹⁹ Такав је нпр. случај где заједно са потврдом резервације прве услуге путовања (лет или путовање возом) путник прими позив да резервише додатну услугу путовања на изабраној дестинацији, нпр. хотелски смештај, са линком на веб сајт за резервисање другог пружаоца услуге или посредника.²⁰ Такви уговори немају обележја пакет аранжмана и зато се на њих не примењује сва правила која се примењују на пакет аранжмане.²¹

С друге стране, повезане путне аранжмане треба разликовати од услуга путовања које путници резервишу појединачно, често и у различито време, па макар то било и за потребе истог путовања или одмора. Исто тако, треба разликовати *online* повезане путне аранжмане од повезаних интернет страница (међусобно повезаних веб сајтова) чији циљ није закључење уговора с путником, као и од линкова преко којих се путници само обавештавају о даљим услугама путовања на један уопштен начин (нпр. када хотел или организатор догађаја на свом веб сајту прикаже попис свих оператера који нуде услуге превоза до хотела или места догађаја независно од било каквог резервисања или ако се за оглашавање на интернет страницама користе тзв. „колачићи“ или метаподаци).²²

IV Значај разликовања пакет аранжмана од повезаног путног аранжмана

За разлику од пакет аранжмана, чијем је уређењу посвећен највећи део одредаба Директиве, на повезане путне аранжмане применљиво је само неколико одредаба: оне које се односе на заштиту у случају инсолвентности, на обавезу информисања путника да ће сваки појединачни пружалац услуге бити једино одговоран за њено извршење, оне које успостављају одговорност продавца за грешке приликом резервисања и за

19 Таква омогућавања често ће бити заснована на комерцијалној вези међу трговцима која укључују плаћања између трговца који омогућује додатне услуге путовања и другог трговца.

20 Directive (EU) 2015/2302, Рецитал (13).

21 Directive (EU) 2015/2302, Рецитал (9).

22 Directive (EU) 2015/2302, Рецитал (12).

случај да је седиште организатора путовања ван ЕУ, а продавца у ЕУ.²³ Такво уређење сведочи да са становишта комунитарног законодавца ове две категорије комбинованих путних аранжмана уживају неједнак третман а што је последица различитог става о потреби заштите путника код једних, односно других. Импликација ове дистинкције, тј. разликовања на ове две категорије комбинованих путних аранжмана, тј., на „пакет аранжмане“ и „повезане путне аранжмане“ огледа се у различитом правном режиму који се примењује. Наиме, квалификација комбинација услуга путовања као пакет аранжмана повлачи пуну заштиту путника-потрошача, насупрот повезаним путним аранжманима који повлаче ограничену заштиту, првенствено заштиту за случај инсолвентности.²⁴

V Закључак

Постојећа правила ЕУ о путовањима у пакет аранжману садржана у Директиви 90/314/ЕЕЗ и имплементирана у свим државама чланицама ЕУ не обезбеђују потребан ниво заштите путницима-потрошачима, јер нису прилагођена новим тржишним реалностима, будући да се након усвајања Директиве 90/314/ЕЕЗ, у протеклих 25 година, тржиште услуга путовања добоко и суштински изменило: захтеви и очекивања путника-потрошача су се развили у новим правцима, а појавили су се и нови „алтернативни“ пословни модели, посебно *online*. Нова Директива 2015/2303/ЕУ има за циљ да попуни правне празнине које су се у међувремену појавиле и унапреди постојећи законодавни оквир како би се омогућило саобраћавање нивоа заштите путника-потрошача новим тржишним реалностима. У оквиру ових нормативних промена посебан значај има редефинисање пој-

23 Видети: Драган Вујисић, „У сусрет новој Директиви о „путним аранжманима“, *Право и привреда*, бр. 4-6/2015, 348.

24 У случају повезаних путних аранжмана, трговци који омогућују повезане путне аранжмане дужни су да пруже осигурање за повраћај износа које су уплатили путници у оној мери у којој се услуга путовања која је део повезаног путног аранжмана не извршава као последица њихове инсолвентности. Ако су такви трговци странка која је одговорна за превоз путника, осигурањем ће бити покривена и репатријација путника (повратак путника на место поласка). Осим тога, пре него што се путник обавезе било којим уговором који води настанку повезаног путног аранжмана, трговац који омогућује повезане путне аранжмане, укључујући кад нема пословно седиште у држави чланици ЕУ, али на било који начин усмерава такве активности према држави чланици ЕУ, дужан је да на јасан и лако уочљив начин пружи специфичну предуговорну информацију, а) да се путник неће моћи користити ниједним од права која се Директивом пружа искључиво путницима у пакет аранжманима те да ће сваки пружалац услуга бити искључиво одговоран за уредно извршење својих услуга, као и б) да ће се путник моћи користити заштитом у случају инсолвентности.

ма пакет аранжмана и увођење концепта повезаног путног аранжмана, те њихово нормативно разликовање које треба да одслика и различите правне последице у пракси. Колико се у овоме успело, и у којој мери ће поменуте нормативне промене допринети рашћишћавању ситуације на тржишту услуга путовања показаће време и пракса примене нове Директиве након њене имплементације у државама чланицама ЕУ.

Strahinja D. MILJKOVIĆ, PhD

**Assistant Professor at the Faculty of Law University of Priština,
with a temporary seat in Kosovska Mitrovica**

Goran TIŠIĆ

**Junior faculty member at the Faculty of Law University of Priština,
with a temporary seat in Kosovska Mitrovica**

THE NOTION OF THE PACKAGE TRAVEL AND LINKED TRAVEL ARRANGEMENT IN THE LIGHT OF THE NEW DIRECTIVE EU (2015/2302/EU)

Summary

Since the adoption of Directive 90/314/EEC on package travel in 1990, there have been major changes in the market travel services, due to which its provisions on the protection of passengers as consumers no longer correspond to modern conditions in the market travel services. In order to modernize EU legislation in this area, on 25 November 25, 2015 a new Directive 2015/2302 / EU of traveling on a package travel and linked travel arrangements was adopted.

The new Directive is based on maximum harmonization. It has reforming character and it modernizes current rules in many points. Key novelty is the expansion of the scope of the consumer-traveler protection to cover not only traditional package travel, but also some new forms of combined travel. In the context of this transformation, significant is redefining (expansion) of the definition (notion) of the package travel, introduction of the new concept of the linked travel arrangement, and delineation its theoretical and practical difference.

Key words: *Directive, package travel, linked travel arrangements, consumer protection, harmonization.*